

Vilniaus universiteto studijų programų
rengimo, vykdymo ir tobulinimo tvarkos
aprašo priedas

(Vilniaus universiteto studijų dalyko (modulio) aprašo tipinė forma lietuvių kalba)

STUDIJŲ DALYKO (MODULIO) APRAŠAS

Dalyko (modulio) pavadinimas	Kodas
Sovietinių ir posovietinių visuomenių antropologija	

Dėstytojas / a (-ai)	Padalinys (-iai)
Koordinuojantis (-i): Ainė Ramonaitė Kitas / a (-i): Jūratė Kavaliauskaitė	Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, Vokiečių g. 10

Studijų pakopa	Dalyko (modulio) tipas
Pirmoji	Privalomas (Visuomenės ir politikos moduliui)

Igyvendinimo forma	Vykdymo laikotarpis	Vykdymo kalba (-os)
		lietuvių

Reikalavimai studijuojančiajam	
Išankstiniai reikalavimai:	Gretutiniai reikalavimai (jei yra):

Dalyko (modulio) apimtis kreditais	Visas studento darbo krūvis	Kontaktinio darbo valandos	Savarankiško darbo valandos
10 ECTS	250	60	190

Dalyko (modulio) tikslas		
Kurso tikslas - pažinti posovietinio regiono specifiką, pasitelkiant antropologinius metodologinius įrankius ir teorines įžvalgas. Kursas turėtų padėti empirinius ir metodologinius pamatus giliam Lietuvos ir aplinkinio regiono visuomenių pažinimui. Kurso metu bus analizuojama, kiek ir kaip socialistinis politinis projektas buvo perkeltas į kasdienį žmonių gyvenimą, kiek jis buvo transformuotas, kiek ir kaip jam buvo priešintis, kokios yra jo pasekmės dabartiniams socialiniams procesams posovietinėse šalyse.		
Dalyko (modulio) studijų rezultatai	Studijų metodai	Vertinimo metodai
Išmanys sovietmečio socialinę ir kultūrinę istoriją, bus susipažinę su sovietologijos ir regiono socialinės antropologijos klasikais	Paskaitos, seminarai	Darbo seminaruose vertinimas, egzaminas
Gebės kritiškai analizuoti pokomunistinės transformacijos efektus ir regiono specifiką dabartyje	Paskaitos, seminarai, pratybos (dirbtuvės), kūrybinės užduoties rengimas, praktinės užduotys	Darbo seminaruose/ pratybose (dirbtuvėse) vertinimas, egzaminas
Gebės dirbti su sakytinės istorijos ir antropologijos šaltiniais	Paskaitos, seminarai, pratybos (dirbtuvės), kūrybinės užduoties rengimas	Darbo seminaruose/ pratybose (dirbtuvėse) ir kūrybinės užduoties vertinimas, egzaminas

Gebės atlikti sakytinės istorijos interviu, išmanys kokybinių tyrimų atlikimo etikos reikalavimus ir gebės juos taikyti	Paskaitos, seminarai, kūrybinės užduoties rengimas, kitų studentų atliktų kūrybinių užduočių vertinimas	Darbo seminaruose ir kūrybinės užduoties vertinimas, egzaminas
---	---	--

Temos	Kontaktinio darbo valandos							Savarankiškų studijų laikas ir užduotys	
	Paskaitos	Konsultacijos	Seminarai	Pratybos	Laboratoriniai darbai	Praktika	Visas kontaktinis darbas	Savarankiškas darbas	Savarankiškai atliekamos užduotys
1. Įvadas. Kurso struktūros ir kūrybinės užduoties aptarimas.	2		2				4		
I DALIS. KOMUNIZMO PROJEKTAS: TARP IDĖJOS IR PRAKTIKOS									
2. Sovietinės modernizacijos paradoksai	2		2				4	6	Privalomos literatūros skaitymas: Aleksijevič, S., 2019. <i>Černobylio malda: ateities kronikos</i> . Vilnius: Alma Littera.
3. „Naujojo žmogaus“ gamyba: vizijos ir technikos. Kuo tapo „naujasis žmogus“?	2		2				4	8	Privalomos literatūros skaitymas: Vaiseta, T., 2014. <i>Nuobodulio visuomenė: kasdienybė ir ideologija vėlyvuosiu sovietmečiu (1964-1984)</i> . LKMA & Naujasis Židinys – Aidai, 11-21, 85-86, 107-128. Nedidelė praktinė užduotis raštu, remiantis privaloma literatūra: nuobodulio visuomenė ir amžininkų patirtys vėlyvuosiu sovietmečiu.
4. Sovietinė valdžios struktūra ir nacionalizmo klausimas	2		2				4	6	Privalomos medžiagos analizė: 1. Laida „(Pra)rasta karta. Dainų ir šokių šventės sovietmečiu: privalomas dalyvavimas bei tautiškumas, adaptuotas režimui“ (žr. iki

									40:22) Prieinama lrt.lt mediatekoje . 2. Putinaitė, N. Skambantis molis. <i>Dainų šventės ir Justino Marcinkevičiaus trilogija kaip sovietinio lietuviškumo ramsčiai</i> . Vilnius: Naujasis Židinys – Aidai, 2019, pp. 20 - 37. 3. Rastienienė, D., 2008. Apie pirmąją Lietuvos dainų šventę. <i>Liaudies kultūra</i> , 119 (2), pp. 47-54.
II DALIS. VISUOMENĖ, KASDIENYBĖ IR IDEOLOGIJA									
5. Antropologinis metodas ir sakytinė istorija. Kas yra geras interviu? (pratybos)	2		2				4	8	Privalomos literatūros skaitymas: Vinogradnaitė, I. Kavaliauskaitė, J. Ramonaitė, A. Ulinskaitė, J. Kukulskytė, R., 2018. <i>Sakytinė istorija kaip sovietmečio tyrimo metodas</i> . Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 33-54. Užduotis: parengti paskirto sakytinės istorijos interviu santrauką ir interviu refleksiją remiantis metodine literatūra.
6. Ideologinė gyvenamosios erdvės inžinerija. Nuo privatumo problemos prie viešosios erdvės ydų	2		2				4	8	Privalomos literatūros skaitymas: 1. Hirt, S., 2012. <i>Iron curtains gates, suburbs, and privatization of space in the post-socialist city</i> . Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell, A John Wiley & Sons, 14-33. 2. „Pasivai kščiojimai: Profesorius Almantas Samalavičius“ (pokalbių laidos video įrašas, ved. R. Zemkauskas). Praktinė individuali užduotis raštu: užrašyti pasakojimą apie

									pasirinktos artimos aplinkos pokytį sovietmečiu bei įvertinti jos išlaisvinimo tendencijas po režimo žlugimo.
7. Nematoma sovietinės visuomenės pusė: neformaliosios praktikos ir „amoralusis“ socialinis kapitalas	2		2				4	6	Privalomos literatūros skaitymas: 1. Ledeneva, A.V., 2013. <i>Can Russia modernise?: sistema, power networks and informal governance</i> . Cambridge University Press, pp. 1 – 27. 2. Praspaliauskienė, R., 2017. Įvokelinti gyvenimai: sveikatos priežiūros praktika Lietuvoje. <i>Lietuvos etnologija: socialines antropologijos ir etnologijos studijos</i> , 17 (26): 77 – 97.
8. (Anti)materializmas ir vartojimo kultūra sovietmečiu. (Iš)vaizduojami Vakarai (po)sovietinėje tikrovėje.	2		2				4	8	Privalomos literatūros skaitymas: 1. Yurchak, A., 2006, <i>Everything Was Forever, Until It Was No More: The Last Soviet Generation</i> . Princeton: Princeton University Press, 158-206. 2. Fehérváry, K., 2002, “American Kitchens, Luxury Bathrooms, and the Search for a 'Normal' Life in Postsocialist Hungary.” <i>Ethnos</i> , 67(3), 369–400. Nedidelė praktinė užduotis raštu: dviejų kartų „Vakarų“ atsiminimai A. Yurchako koncepcijos kontekste.
III DALIS. (ANTI)SOVIETIŠKUMAS, SSRS PABAIGA IR ATMINTIS									
9. Būti nesovietiniu sovietinėje tikrovėje? Alternatyvos režimui šaltiniai ir veikimo būdai: vaidmenų sesija (pratybos)	2			2			4	12	Privalomos literatūros ir kitų šaltinių skaitymas bei analizė pagal pasirinktą vaidmenį;

									pagrindiniai šaltiniai (individualūs skyriai): 1. Ramonaitė, A., Kavaliauskaitė, J., Klumbys, V. (sud.), 2015. „<i>Kažkas tokio labai tikro</i>“: nepaklusniosios sovietmečio visuomenės istorijos. Sakytinės istorijos šaltinių rinkinys. Vilnius: Aukso žuvis; 2. Ramonaitė, A. (sud.), 2015. <i>Nematoma sovietmečio visuomenė</i>. Vilnius: Naujasis židinys – Aidai; 3. Kavaliauskaitė, J., Ramonaitė, A., 2011. <i>Sąjūdžio ištakų beieškant: nepaklusniųjų tinklaveikos galia</i>, Vilnius: Baltos lankos. Praktinė užduotis – pasirengti pasirinktam vaidmeniui ir apmąstyti projektą ar uždavinį, kurio sovietinio režimo sąlygomis siektų atstovaujamo nonkonformistinio sambūrio dalyvis.
10-11. Sovietmečio atminties vertė(s) ir problemos. Atminties strategijų analizė (pratybos)	4		2	2			6	10+6	Privalomos literatūros skaitymas: Šutinienė, I., 2016, „The construction of continuous self in the life stories of former Soviet officials in Lithuania“, <i>Journal of Baltic Studies</i>, 47(4), pp. 513-536. Praktinė užduotis (pasirengimas dirbtuvėms): susipažinti ir įsigilinti į VMA pateiktų sakytinės istorijos interviu medžiagą bei, remiantis skaityta literatūra, pabandyti savarankiškai identifikuoti 1-2 pasakojimų vietas, reprezentuojančias konkrečią nagrinėtą stigmatizuotos

									sovietmečio atminties strategiją.
12. Sovietinės civilizacijos pabaiga arba kaip gimsta revoliucijos. Sąjūdžio pirmeiviai Vilniuje ir už jo ribų	2		2				4	6	Privalomos literatūros skaitymas: 1. Čepaitis, V., 2006, <i>Su Sąjūdžiu už Lietuvą</i> . Vilnius: Tvermė, 13 – 21, 25 – 34. 2. Ramonaitė, A., Kavaliauskaitė, J., 2018. „Who led the “Singing Revolution” across Lithuania? A typology of the pioneers of the Sąjūdis movement.“ <i>Ethnologie française</i> , 48(2), 305-318.
13. Ekonominė transformacija, laukinis kapitalizmas ir naujoji visuomenės struktūra	2		2				4	6	Privalomos literatūros skaitymas ir šaltinių analizė: 1. Dokumentinis filmas „Gariūnų vyrai“, 1995. Rež. A. Tarvydas. Prieinamas internetu: https://www.youtube.com/watch?v=4yhu2HS1Crg 2. Pernille, H., 2001. Gariūnų marginalizacija: turgaus kultūrinė antropologija. <i>Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos</i> , 1(10), pp.63-83.
14. Pokario išeivija ir nauji migracijos bruožai posovietinėje erdvėje	2		2				4	6	Privalomos literatūros skaitymas 1. Šliavaitė, K., 2024. „Maniau, kad išvykstu dviem savaitėms“: karo nulemtų krizių įveikimo strategijos migrančių iš Ukrainos Lietuvoje pasakojimuose. <i>Filosofo sociologija</i> , 35(4). 2. Urinboyev, R., 2021. Smartphone

									transnationalism in non-Western migration regimes: Transnational ethnography of Uzbek migrant workers in Russia. In <i>Labour, Mobility and Informal Practices in Russia, Central Asia and Eastern Europe</i> (pp. 89-113). Routledge.
15. Kurso apibendrinimas. Studentų parengtų projektų pristatymas ir aptarimas				4			4	4	Pasirengimas savo grupės projekto pristatymui
Kūrybinės užduoties rengimas								60	Metodologijos rengimas, interviu atlikimas ir analizė, projekto rengimas
Egzaminas								30	Pasirengimas egzaminui: kurso literatūros, paskaitų ir seminarų medžiagos peržiūra.
Iš viso	28		22	10			60	190	

Vertinimo strategija	Svoris proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
Egzaminas raštu	30 proc.	Egzaminų sesijos metu	Egzaminas susideda iš dviejų dalių. Pirmąją dalį sudaro 5 trumpi klausimai, skirti patikrinti pagrindinių kurso sąvokų įsisavinimą ir privalomos literatūros šaltinių perskaitymą. Į juos studentai turi atsakyti trumpai, 1-2 sakiniiais. Antrojoje dalyje pateikiami keli esė tipo klausimai iš dviejų teminių blokų. Studentai turi pasirinkti po vieną klausimą iš kiekvieno bloko ir atsakyti išsamiai. Šiais klausimais tikrinamas visuminis kurso medžiagos įsisavinimas, gebėjimas taikyti ją konkrečiose situacijose. Egzamino vertinimo kriterijai: - kurso medžiagos įsisavinimas ir išmanymas, - gebėjimas kritiškai vertinti skaitytą literatūrą, - gebėjimas argumentuoti atsakymą, - gebėjimas taikyti nagrinėtas teorines sąvokas praktiniame kontekste, interpretuoti empirinius atvejus, pateikti adekvačių pavyzdžių; - gebėjimas susieti ir sintezuoti skirtingų kurso temų medžiagą.
Kūrybinė užduotis	30 proc.	Semestro metu	Studentai grupėmis po tris turi parengti kūrybinę užduotį. Užduoties tikslas – atlikti mini antropologinį tyrimą, nagrinėjantį pasirinktą sovietmečio ar posovietinės visuomenės aspektą, ir patraukliai pristatyti jo rezultatus tekstiniu, vaizdiniu ir/ ar audio formatu. Tyrimą turi sudaryti ne mažiau kaip 4-5 kokybiniai interviu, atlikti laikantis sakininės istorijos metodologinių ir etikos reikalavimų. Tyrimo medžiagą taip pat gali (bet neprivalo) sudaryti nuotraukos, istoriniai dokumentai, laikraščių iškarpas ir pan.

			Kūrybinės užduoties atsiskaitymą sudaro dvi dalys: 1) maždaug 1 psl. ilgio tyrimo idėjos pagrindimas, 2) viešasis projektas, pateikiantis tyrimo medžiagą pačių pasirinkta forma, pritaikyta interneto svetainei. Jį gali sudaryti interviu ištraukos (transkripcijos ar audio/video formatu), nuotraukos, dokumentai, žemėlapiai ar pan. Tyrimo metu atlikti interviu turi būti parengti saugojimui VU TSPMI Sakytinės istorijos archyve, t.y. turi būti įteiktas interviu audio arba video failas, trumpas interviu aprašas, interviu santrauka ir informanto sutikimas naudoti interviu medžiagą (sutikimas gali būti su apribojimais). Vertinant kūrybinę užduotį bus atsižvelgiama į 1) tyrimo idėją (problemą), 2) interviu ir jų parengimo kokybę (interviu kokybės kriterijus žr. sakytinės istorijos metodinėje medžiagoje), 3) užduoties pristatymą (aiškumą, patrauklumą).
Darbas seminarų/ pratybų (dirbtuvių) metu ir namų užduočių atlikimas	40 proc.	Semestro metu	Semestro metu organizuojami seminarai, kuriuose studentai analizuoja skaitytą literatūrą, diskutuoja bendrai arba grupėse, nagrinėja praktines situacijas, bei pratybos (dirbtuvės), kuriose studentai mokosi teorines žinias bei idėjas taikyti praktiškai, tobulinti įgūdžius aktyviose analitinėse bei kūrybinėse veiklose. Darbas seminaruose bei pratybose (dirbtuvėse) vertinamas 10 balų sistemoje. Šio darbo vertinimo kriterijai: - iš anksto pateiktos privalomos medžiagos perskaitymas/ peržiūra, susipažinimas ir įsigilinimas į kitus šaltinius (pavyzdžiui, interviu medžiagą), gebėjimas juos suprasti ir analizuoti; - iš anksto nurodytų užduočių (namų darbų) atlikimas kokybiškai ir laiku; - aktyvus dalyvavimas, įsitraukimas į bendrą diskusiją, gebėjimas argumentuotai dėstyti savo poziciją ir teikti konstruktyvius komentarus reaguojant į kolegų pasisakymus, kritinis mąstymas; - įsitraukimas į darbą grupėje, aktyvus dalyvavimas grupės diskusijoje bei indėlis praktinėse dirbtuvių veiklose; - gebėjimas taikyti teoriją praktiškai, sieti skirtingas studijuotas temas bei idėjas, jomis remiantis analizuoti praktinius atvejus, pateikti aktualių pavyzdžių.
Galutinis dalyko žinių įvertinimas apskaičiuojamas pagal šią formulę: $S*0,4+U*0,3+E*0,3$, kurioje S – darbo seminaruose vertinimas, U – kūrybinės užduoties vertinimas, E – egzamino vertinimas. Teigiamam kurso įvertinimui reikalingas teigiamas visų trijų komponentų - kūrybinės užduoties, darbo seminarų metu ir egzamino - vertinimas. Praleidus daugiau nei 5 seminarus/pratybas be VU pateisinamos priežasties, seminarų rezultatai vertinami neigiamai ir visas kursas laikomas neišlaikytu.			

Autorius	Leidimo metai	Pavadinimas	Periodinio leidinio Nr. ar leidinio tomas	Leidimo vieta ir leidykla	Prieiga internete ar VU bibliotekoje
Privalomoji literatūra					
Vinogradnaitė, I. Kavaliauskaitė, J. Ramonaitė, A. Ulinskaitė, J. Kukulskytė, R.	2018	<i>Sąsąytinė istorija kaip sovietmečio tyrimo metodas</i>		Vilniaus universiteto leidykla	Prieinamas VU TSPMI tinklapyje
Yurchak, A.	2006	<i>Everything Was Forever, Until It Was No More: The Last Soviet Generation</i>		Princeton University Press	VU biblioteka
Ramonaitė A. (red.)	2015	<i>Nematomas sovietmečio visuomenė</i>		Vilnius: Naujasis židinys – Aidai	VU biblioteka
Ramonaitė, A., Kavaliauskaitė, J., Klumbys, V. (sud.)	2015	<i>„Kažkas tokio labai tikro“: nepaklusniosios sovietmečio visuomenės istorijos. Sąsąytinės istorijos šaltinių rinkinys</i>		Vilnius: Aukso žuvis	VU biblioteka
Kavaliauskaitė, J., Ramonaitė, A.	2011	<i>Sąsąjūdžio ištakų beieškant: nepaklusniųjų tinklaveikos galia</i>		Vilnius: Baltos lankos	VU biblioteka
Ledeneva, A.V	2013	<i>Can Russia modernise?: sistema, power networks and informal governance.</i> Cambridge University Press		Cambridge University Press	Visatekstis dokumentas prieinamas per VU prenumeruojamas duomenų bazes
Kitą privalomą literatūrą žr. prie savarankiškų užduočių					
Papildoma literatūra					
Kotkin, S.	1997	<i>Magnetic mountain: Stalinism as a civilization.</i> Univ of California Press.		Univ of California Press.	Visatekstis dokumentas prieinamas per VU prenumeruojamas duomenų bazes
Fitzpatrick, S.	2000	<i>Everyday Stalinism: ordinary life in extraordinary times: Soviet Russia in the 1930s</i>		Oxford University Press	Visatekstis dokumentas prieinamas per VU prenumeruojamas duomenų bazes

Ledeneva, Alena	1998	<i>Russia's Economy of Favours: Blat, Networking and Informal Exchange</i>		Cambridge University Press	VU biblioteka
Humphrey, C.	2002	<i>The Unmaking of Soviet Life: Everyday Economies after Socialism</i>		Cornell University Press	VU biblioteka
Ritchie, D.	2015	<i>Doing Oral History: A Practical Guide. 3 rd. Ed.</i>		Oxford University Press	Visatekstis dokumentas prienamas per VU prenumeruojamas duomenų bazes

PASTABA: Į literatūros sąrašą rekomenduojama įtraukti atviruosius mokymosi išteklius